

УДК 364.467.001.8:340.13.06.057:613.86
 «Журнал НАМН України» | 2021 | т. 27 | № 3 | С. 209–217
<https://doi.org/10.37621/JNAMSU-2021-3-7>

Аналіз ініціатив нормативно-правового забезпечення формування, збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я

**А. М. Сердюк¹, Н. С. Полька¹,
 Н. В. Медведовська² ✉, І. В. Стівбан³,
 М. Д. Квач⁴**

¹ДУ «Інститут громадського здоров'я
 ім. О. М. Марзєєва НАМН України»,
 вул. Попудренка, 50, Київ 02094, Україна

²Національна академія медичних наук України,
 вул. Герцена, 12, Київ 04050, Україна

³Івано-Франківський Національний медичний
 університет, вул. Галицька, 2,
 Івано-Франківськ 76018, Україна

⁴Клініка «Гармонія здоров'я»,
 вул. В'ячеслава Чорновола, 12, Київ 02000,
 Україна

В роботі наведено результати вивчення нормативно-правового регулювання охорони права на репродуктивне здоров'я в Україні. Питання набуває актуальності внаслідок зростання негативних медико-демографічних тенденцій негативного природного приросту, постаріння населення, поширення руйнівних поведінкових стереотипів і бідності населення України, в поєднанні з погіршенням екології та недостатньою фізичною, територіальною і економічною доступністю якісних медичних послуг. За таких обставин пріоритетно-

Analysis of initiatives for regulatory provision of formation, preservation and strengthening of reproductive health

**Andriy M. Serdyuk¹, Nadija S. Polka¹,
 Natalia V. Medvedovska² ✉,
 Iryna V. Stovban³, Mykola D. Kvach⁴**

¹O. M. Marzheiev Institute for Public
 Health of the National Academy of Medical
 Sciences of Ukraine, 50 Popudrenko Str.,
 Kyiv 02094, Ukraine

²National Academy of the Medical Sciences
 of Ukraine, 12 Hertsenka Str., Kyiv 04050, Ukraine

³Ivano-Frankivsk National Medical University,
 2 Halytska Str., Ivano-Frankivsk 76018, Ukraine

⁴Medical Center "Harmony of Health",
 12 Viacheslava Chornovola Str., Kyiv 02000,
 Ukraine

The article presents the results of studying the legal regulation of the right to reproductive health in Ukraine. The issue becomes relevant due to the growth of negative medical and demographic trends of negative natural growth, population aging, the spread of destructive behavioral stereotypes and poverty of the population of Ukraine, combined with environmental degradation and insufficient physical, territorial and economic availability of quality medical services. In such circumstances, the search for

сті набуває пошук шляхів подолання виявлених тенденцій, активізації процесів відтворення населення, зміцнення його репродуктивного і трудового потенціалу.

Метою дослідження став ретроспективний аналіз законодавчого забезпечення охорони репродуктивного здоров'я, репродуктивних прав і планування сім'ї, захисту материнства як основ формування репродуктивного здоров'я в Україні.

Матеріалами для проведення дослідження слугувала вітчизняна та закордонна нормативно-правова база законодавчих і директивних документів ООН, ВООЗ, Всесвітньої Медичної Асамблеї та Світового банку з проблеми. **Методами** дослідження були: системний аналіз, бібліосемантичний, контент-аналіз.

Результати. Проаналізовано діючі норми міжнародного законодавства у сфері збереження репродуктивного здоров'я, починаючи з «Хартії прав людини» («Загальна декларація прав людини», 1948 р.; «Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права», 1966 р.; «Міжнародний пакт про громадянські та політичні права», 1966 р.; «Конвенція про права дитини», 1989 р.), низки договорів та протоколів («Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації», 1961 р. з новою редакцією 1994 р.; «Конвенція про статус біженців», 1951 р. з новою редакцією 2002 р.), численних документів (декларації, пакти, угоди), які мали відношення до формування репродуктивного здоров'я, визначали права кожної людини і дитини на життя, свободу, безпеку, найвищий досяжний рівень фізичного та психічного здоров'я, доступне медичне забезпечення, гендерну рівність. Також вивчено розроблені та затверджені Всесвітньою Медичною Асамблеєю резолюції, положення та декларації, більшість з яких ратифіковані Україною та адаптовані до реалій вітчизняної законодавчої бази в діючому пострадянському нормативно-правовому полі.

За роки незалежності в Україні відбувалося вдосконалення законодавчого регулювання охорони права на репродуктивне здоров'я відповідно до сучасних міжнародних стандартів і концепцій, більшість ініціатив розвитку цього нормотворчого напрямку в Україні мали міжнародні витоки, особливо щодо нормативно-правового забезпечення права кожного громадянина на сексуальне життя, планування сім'ї, можливості рівного доступу до медичних послуг при порушенні репродуктивних функцій, в тому числі при потребі в допоміжних репродуктивних технологіях. Особро розглядалися питання законодавчого забезпечення організації охорони здоров'я жінок до, під час та після пологів, запобігання поширенню інфекцій, що передаються статевим шляхом, зменшення числа абортів в поєднанні з програмою дій із закріпленням права чоловіків і жінок на інформування щодо спектру сучасних і безпечних засобів контрацепції, запобігання безпліддю, можливостей застосування сучасних допоміжних репродуктивних технологій планування сім'ї.

Висновки. Вітчизняне національне законодавство загалом відповідає положенням міжнародних правових актів універсального характеру, законодавче і нормативно-правове поле в сфері збереження репродуктивного здоров'я відповідає означеним основам державної політики та ратифікованим Україною європейським законодавчим ініціативам. Нестабільне фінансування запланованих заходів впливає на їх результативність, малоефективним є контроль з боку держави за виконанням законодавства в цій сфері. Діючий в державі мораторій на планування і затвердження національних програм ускладнює реалізацію запланованих раніше заходів. Низьким залишається рівень поінформованості населення про причини виникнення проблем репродуктивної сфери, законодавчі репродуктивні права та способи запобігання виникненню хвороб. Правовий нігілізм в поєднанні з поширенням в суспільстві руйнівних поведінкових стереотипів сприяють погіршенню стану репродуктивного здоров'я та стану здоров'я населення в цілому.

Ключові слова: збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я, планування сім'ї, нормативно-правове забезпечення.

Для цитування: Сердюк АМ, Полька НС, Медведовська НВ, Стівбан ІВ, Квач МД. Аналіз ініціатив нормативно-правового забезпечення формування, збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я. Журнал Національної академії медичних наук України. 2021;27(3):209–217. DOI: 10.37621/JNAMSU-2021-3-7.

ways to overcome the identified trends, intensify the processes of population reproduction, strengthening its reproductive and labor potential becomes a priority.

The **aim** of the study was a retrospective analysis of the legislative provision of reproductive health, reproductive rights and family planning, maternity protection as the basis for the formation of reproductive health in Ukraine.

The materials for the study were domestic and foreign legal framework of legislative and policy documents of the UN, WHO, the World Medical Assembly and the World Bank on the problem. The research **methods** were: system analysis, bibliosemantic, content analysis.

Results. The current norms of international legislation in the field of reproductive health are analyzed, starting with the Charter of Human Rights (Universal Declaration of Human Rights, 1948; International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, 1966; "International Covenant on Civil and Political Rights", 1966; Convention on the Rights of the Child, 1989), a number of treaties and protocols, "International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination", 1961, revised in 1994; "Convention relating to the Status of Refugee" 1951, revised in 2002), numerous documents (declarations, covenants, agreements) relevant to the formation of reproductive health, determined the rights of every person and child to life, liberty, security, the highest attainable standard of physical and mental health, affordable health care, gender equality. Resolutions, regulations and declarations developed and approved by the World Medical Assembly (WMA), most of which have been ratified by Ukraine and adapted to the realities of the domestic legal framework in the current post-Soviet legal framework, have also been studied.

During the years of independence in Ukraine there was an improvement of legislative regulation of the right to reproductive health in accordance with modern international standards and concepts, most initiatives for the development of this rule in Ukraine had international origins, especially regarding the legal right of every citizen families, opportunities for equal access to medical services in case of reproductive dysfunction, including the need for assisted reproductive technologies. The issues of legislative provision of women's health care before, during and after childbirth, prevention of sexually transmitted infections, reduction of abortions in combination with the program of actions with consolidation of the right of men and women to inform about the range of modern safe and means, contraception, infertility prevention and the possibility of using modern assisted reproductive technologies of family planning, were considered separately.

Conclusions. The study concludes that domestic national legislation generally complies with the provisions of international legal acts of a universal nature, the legislative and regulatory framework in the field of reproductive health meets the established principles of public policy and European legislative initiatives ratified by Ukraine. Unstable financing of planned measures affects their effectiveness; state control over the implementation of legislation in this area is ineffective. The current moratorium on the planning and approval of national programs complicates the implementation of previously planned measures. The level of public awareness about the causes of reproductive problems, legislative reproductive rights and ways to prevent diseases remains low. Legal nihilism, combined with the spread of destructive behavioral stereotypes in society, contributes to the deterioration of reproductive health and the health of the general population.

Key words: preservation and strengthening of reproductive health, family planning, normative-legal provision.

For citation: Serdyuk AM, Polka NS, Medvedovska NV, Stovban IV, Kvach MD. Analysis of initiatives for regulatory provision of formation, preservation and strengthening of reproductive health. Journal of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine. 2021;27(3):209–217. DOI: 10.37621/JNAMSU-2021-3-7.

Стаття надійшла до редакції 26.08.2021 року
Направлена на рецензування 08.09.2021 року
Прийнята до друку 20.09.2021 року

The article was received 26.08.2021
For review, 08.09.2021
Accepted for publication on 20.09.2021

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Сердюк Андрій Михайлович – д. м. н., професор, академік НАМН України, директор ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О. М. Марзєєва НАМН України», Київ, Україна, *ORCID: 0000-0002-4145-9948*;

Полька Надія Степанівна – д. м. н., проф., чл.-кор. НАМН України, заступник директора з наукової роботи ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О. М. Марзєєва НАМН України», Київ, Україна, *ORCID: 0000-0002-3026-7801*;

Медведовська Наталія Володимирівна – д. м. н., проф., начальник науково-координаційного управління Президії НАМН України, Київ, Україна, *ORCID: 0000-0003-3061-6079*;

Стовбан Ірина Василівна – к. м. н., доцент кафедри соціальної медицини та громадського здоров'я Івано-Франківського Національного медичного університету, Івано-Франківськ, Україна, *ORCID: 0000-0002-8020-5676*;

Квач Микола Дмитрович – к. м. н., завідувач відділення урології клініки «Гармонія здоров'я», Київ, Україна, *ORCID: 0000-0002-3019-1544*.

INFORMATION ABOUT AUTHORS

Andriy M. Serdyuk – Dr Sci. (Medicine), Prof., Academician of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine, Director of the O. M. Marzheiev Institute of Public Health of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, *ORCID: 0000-0002-4145-9948*;

Nadiya S. Polka – Dr Sci. (Medicine), Prof., Cor. Member of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine, Deputy Director of the O. M. Marzheiev Institute of Public Health of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, *ORCID: 0000-0002-3026-7801*;

Natalia V. Medvedovska – Dr Sci. (Medicine), Prof., Head of the Scientific Coordination Department of the Presidium of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine, *ORCID: 0000-0003-3061-6079*;

Iryna V. Stovban – PhD (Medical Science), Associate Professor, Senior Researcher of the Department of Social Medicine and Public Health, Ivano-Frankivsk National Medical University, Ivano-Frankivsk, Ukraine, *ORCID: 0000-0002-8020-5676*;

Mykola D. Kvach – PhD (Medical Science), Head of the Urology Department of the Medical Center "Harmony of Health", Kyiv, Ukraine, *ORCID: 0000-0002-3019-1544*.

Nataliia V. Medvedovska
ORCID: 0000-0003-3061-6079
medvedovsky@ukr.net

ВСТУП

За Конституцією України життя людини та її здоров'я визнані найвищими соціальними цінностями. Не випадково у розвинених країнах світу здоров'я розглядається критерієм якості життя, є одним із визнаних пріоритетів управлінської діяльності їхніх урядів. Лише суспільство здорових осіб з активним довголіттям спроможне досягти сталого розвитку у всіх сферах діяльності держави. Для України, як однієї з 30 найстаріших держав світу, характерними є: несприятливі тенденції негативного природного приросту з прогнозами депопуляції; постаріння та зростання міграції населення; поширення руйнівних поведінкових стереотипів та бідності; недостатня економічна та фізична доступність якісних медичних послуг, особливо в сільській місцевості, в поєднанні з відтоком кваліфікованих медичних, наукових кадрів; загострення проблем біобезпеки та погіршення екології. Означені виклики негативно відображаються на розвитку продуктивних сил, економічному добробуті населення країни, що актуалізує пошук шляхів подолання виявлених тенденцій і зумовлює посилення уваги до вивчення, формування та

впровадження заходів з активізації процесів відтворення населення, зміцнення його репродуктивного і трудового потенціалу [1, 2, 5–8].

Актуальності набуває вдосконалення законодавчого регулювання охорони права на репродуктивне здоров'я із забезпеченням дієвих механізмів реалізації цього права в Україні згідно з сучасними міжнародними стандартами та концепціями. Аналіз ситуації з означеного питання виявив, що ініціативи розвитку напряму дослідження репродуктивного здоров'я в Україні мали міжнародні витоки, особливо щодо нормативно-правового забезпечення права кожного громадянина на сексуальне життя, планування сім'ї, можливості рівного доступу до медичних послуг при порушенні репродуктивних функцій, в тому числі при потребі в допоміжних репродуктивних технологіях. Починаючи з перших років незалежності Україна долучилася до ратифікації багатьох міжнародних конвенцій та активно почала адаптувати вітчизняне законодавство, в тому числі в сфері збереження репродуктивного здоров'я населення [3, 4, 9].

Метою дослідження стало проведення ретроспективного аналізу законодавчого забезпечення охорони репродуктивного здоров'я, репродуктивних прав і планування

сім'ї, захисту материнства як основ формування репродуктивного здоров'я в Україні.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Матеріалами для проведення дослідження слугувала вітчизняна та закордонна нормативно-правова база законодавчих і директивних документів ООН, ВООЗ, Всесвітньої Медичної Асамблеї та Світового банку з проблеми. **Методами** дослідження були: системний аналіз, бібліосемантичний, контент-аналіз.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Україною, як країною європейського регіону, ще з перших років незалежності, було докладено значних зусиль з імплементації норм міжнародного законодавства у сфері збереження репродуктивного здоров'я до реалій вітчизняної законодавчої бази в діючому пострадянському нормативно-правовому полі. На той час міжнародне співтовариство розвинених країн світу, в рамках ООН, спільно реалізовували «Хартію прав людини» («Загальна декларація прав людини», 1948 р.; «Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права», 1966 р.; «Міжнародний пакт про громадянські та політичні права», 1966 р.; «Конвенція про права дитини», 1989 р.), документами якої (декларації, пакти, угоди) було закріплено спільні для країн-учасників норми та рекомендації, які так чи інакше мали відношення до формування репродуктивного здоров'я, оскільки визначали права кожної людини і дитини на життя, свободу, безпеку, найвищий досяжний рівень фізичного та психічного здоров'я, доступне медичне забезпечення, гендерне рівноправ'я тощо. Кожен із названих вище документів був підкріплений низкою договорів і протоколів («Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації», 1961 р. з новою редакцією 1994 р.; «Конвенція про статус біженців», 1951 р. з новою редакцією 2002 р.), виконання яких забезпечувало співробітництво держав у питаннях боротьби з масовими порушеннями прав людини, в тому числі права на репродуктивне здоров'я.

До реалізації та доповнення законодавчих ініціатив активно долучилася Всесвітня Медична Асамблея (ВМА), за участі якої розроблено та затверджено: «Дванадцять принципів організації охорони здоров'я для будь-якої національної системи охорони здоров'я», прийняті 17-ю Всесвітньою Медичною Асамблеєю у Нью-Йорку (1983 р.); «Положення про генетичне консультування та генну інженерію», прийняте 39-ю Всесвітньою Медичною Асамблеєю у Мадриді (1987 р.); «Положення про політику у галузі дитячого здоров'я», прийняте 39-ю Всесвітньою Медичною Асамблеєю у Мадриді (1987 р.); «Положення про доступність медичної допомоги», прийняте 48-ю Всесвітньою Медичною Асамблеєю у Вені (1988 р.); «Положення про професійну відповідальність лікарів при лікуванні хворих на СНІД», прийняте 48-ю Всесвітньою Медичною Асамблеєю у Відні (1988 р.); «Декларацію прав лікарів у вирішенні екологічних та демографічних проблем» (1988 р.); «Положення про захист прав і конфіденційність пацієнта» (1993 р.); «Резолюцію про ставлення

лікарів до проблеми трансплантації» (1994 р.); «Принципи проведення медичних досліджень на людях» (1990 р.); перегляд Гельсінської декларації «Етичні принципи медичних досліджень за участю людини в якості об'єкта дослідження» (Генеральна асамблея ВМА в м. Сомерсет, 1996 р., в м. Единбург, 2000 р., в м. Вашингтон, 2002 р., в м. Токіо, 2004 р., в м. Сеул, 2008 р.). Україна підписала і ратифікувала практично всі документи, стосовно прав людини, крім того, були розроблені нові законодавчі, нормативні акти, що створюють умови для поліпшення репродуктивного потенціалу в Україні.

ВООЗ активно долучалася до законодавчих ініціатив у сфері здоров'я населення, зокрема репродуктивного здоров'я, прикладом чого стало прийняття Алма-Атинської Декларації (1978 р.), «Хартії про сприяння здоров'ю» (1996 р. м. Оттава), політики «Здоров'я для всіх до 2000 року» (1991 р.), стратегія яких передбачала пріоритетність зміцнення здоров'я, профілактики хвороб у всіх секторах суспільства, особливо в сім'ї. Продовженням обраного вектору стало прийняття Джакартської Декларації про сприяння здоров'ю в XXI столітті (1997 р.), в якій акцентовано на необхідності збільшення інвестицій у формування здоров'я; зміцнення і розширення партнерства, сприяння суспільній відповідальності за здоров'я; забезпечення можливостей реалізації зусиль громади із залученням урядових і неурядових організацій до реалізації намічених завдань на локальному, національному та глобальному рівнях. Безпосередньо детально питання формування репродуктивного здоров'я були представлені у «Декларації Міжнародної конференції ООН з прав людини» (1968 р., м. Тегеран), «Конвенції ООН щодо ліквідації всіх форм дискримінації жінок» (1979 р.), «Конвенції ООН про права дитини» (1990 р.), «Декларації Всесвітньої конференції щодо положення жінок» (1995 р.), «Декларації тисячоліття ООН» (2000 р.); «Декларації про відданість справі боротьби з ВІЛ/СНІДом» (2001 р.), а також активно розглядалися з прийняттям відповідних резолюцій на Міжнародних конференціях ООН з проблем народонаселення і розвитку (1974 р., м. Бухарест; 1984 р., м. Мехіко; 1994 р., м. Каїр), на Всесвітній конференції з прав людини (1993 р., м. Відень), на Четвертій Всесвітній конференції щодо становища жінок (1995 р., м. Пекін).

Міжнародна конференція з питань народонаселення та розвитку (1994 р., м. Каїр) стала знаковою. На ній було прийнято Стратегію в сфері народонаселення і розвитку, зосереджену на регулюванні прав на охорону репродуктивного здоров'я з урахуванням індивідуальних потреб кожної людини. Ключовим серед проблем репродуктивного здоров'я цим документом було вперше означено планування сім'ї, до служб якої (на основі функціонуючих систем первинної медико-санітарної допомоги) необхідно забезпечувати вільний доступ. Окремо розглядалися питання законодавчого забезпечення організації охорони здоров'я жінок до, під час та після пологів, запобігання поширенню інфекцій, що передаються статевим шляхом, зменшення числа абортів в поєднанні з програмою дій із закріпленням права чоловіків і жінок на інформування про спектр сучасних безпечних і надійних методів планування сім'ї, лікування безпліддя, можливостей допоміжних репродуктивних технологій.

Після Каїрської конференції 1994 р., в 1995 р. в Пекіні на IV Всесвітній конференції щодо становища жінок була прийнята Платформа дій із зазначенням необхідності активізації гендерної політики у досягненні права жінок на досягнення найвищого можливого рівня фізичного та психічного здоров'я, забезпечення рівного доступу в сфері репродуктивного здоров'я, в тому числі їх інформування із сексуальних, репродуктивних питань та інфекцій, що передаються статевим шляхом, з наголосом на зростанні масштабів поширення ВІЛ/СНІДу та його наслідків серед жінок і необхідності реалізації прийнятого Генеральною Асамблеєю ВМА у 1994 р. Положення щодо застосування жінкою протизаплідних засобів. На той час, вперше, на міжнародному рівні прозвучало, що небажана вагітність може негативно відображатися на здоров'ї жінок і дітей, та обґрунтована доцільність визнання права жінки на застосування протизаплідних засобів незалежно від її національності, соціального стану, віросповідання під девізом «жінка повинна мати доступ до всіх медичних та соціальних служб планування сім'ї».

Прийняті в 2000 р. 40 кількісних показників для досягнення Цілей розвитку Тисячоліття (Декларації Тисячоліття ООН) також мають безпосереднє відношення до охорони репродуктивного здоров'я. Так, Ціль № 4 передбачає зменшення до 2015 р. на дві третини смертності дітей віком до п'яти років, Ціль № 5 передбачає зменшення на 17 % показника материнської смертності, Ціль № 6 – припинення розповсюдженості ВІЛ/СНІДу.

Основи політики ВООЗ «Здоров'я – 21: Основи політики досягнення здоров'я для всіх в Європейському регіоні ВООЗ» передбачають досягнення зміцнення здоров'я, в тому числі репродуктивного, із розвитком служб сексуального і репродуктивного здоров'я (центри з питань планування сім'ї) на базі мережі закладів первинної медико-санітарної допомоги для забезпечення їх доступності для всіх без винятку верств населення. Третім завданням цієї політики «Здоровий початок життя» передбачено забезпечення покращеного доступу населення до служб допологової і перинатальної допомоги. Документом означена необхідність розробки політик і програм підтримки виконання чоловіками і жінками батьківських обов'язків, створення безпечних умов побуту, адже здоровий початок життя дитини багато в чому залежить від стану репродуктивного здоров'я та способу життя і побуту батьків.

ВООЗ також обґрунтовує доцільність розробки програм у сфері сексуального здоров'я, спрямованих на підлітків і молодь, покладаючись на світовий досвід, який доводить, що інформованість про безпечну для здоров'я практику статевих стосунків, здорову сексуальну поведінку, сучасні підходи до формування концепції планування сім'ї допомагає уникнути порушень репродуктивного здоров'я та формує зріле ставлення підлітків і молоді до цієї сфери людських взаємин. Згідно з прийнятою у 2001 р. Регіональною стратегією ВООЗ в області охорони сексуального та репродуктивного здоров'я, при розробці профілактичних програм з подолання тенденцій поширення інфекцій, що передаються статевим шляхом, абортів, сексуального насилля, найбільш вразливими групами населення є підлітки, молодь, мігранти.

Захист материнства, забезпечення прав жінок, зокрема репродуктивних, розглядалися при перегляді Європейської соціальної хартії (1996 р., м. Страсбург), яка ратифікована Україною в 2006 р., а також на Генеральній асамблеї ООН «Жінки в 2000 році: рівність між чоловіками і жінками, розвиток і мир у XXI столітті». Одним із стратегічних діючих і донині документів є «Забезпечення безпечної вагітності» (2003 р.) Європейського бюро ВООЗ, яким визначено стратегію збереження здоров'я жінки під час та після вагітності. Також, у 2003 р. ВООЗ переглянула рекомендації «Безпечне переривання вагітності: рекомендації для систем охорони здоров'я з практичних та нормативних питань». Для посилення пріоритетів зі збереження репродуктивного потенціалу в країнах Європейського регіону були прийняті «Стратегічні напрямки покращення здоров'я та розвитку дітей та підлітків» (2003 р., м. Женева) та «Європейська стратегія охорони здоров'я та розвитку дітей та підлітків» (2005 р., м. Копенгаген). Серед рекомендованих напрямів зазначалися: профілактика травм і насилля; підтримка материнства та дитинства; профілактика і лікування інфекційних хвороб, зокрема ВІЛ/СНІДу; охорона психічного здоров'я та психосоціальний розвиток тощо.

ВООЗ активно розвиває і підтримує напрямок досліджень особливостей формування сексуального здоров'я підлітків та молоді з широким розповсюдженням інформації про гендерну рівність та формування шанобливого ставлення до статі особи, про здорову практику статевих стосунків з навичками здорової сексуальної поведінки, визначення поняття планування сім'ї, знання методів та засобів планування сім'ї. Результатом цієї роботи у 2010 р. стало прийняття Пакету заходів з планування сім'ї, безпечного абортів, здоров'я матері, новонародженого та дитини.

Практично всі наведені вище документи були згодом ратифіковані Україною та враховувалися при формуванні вітчизняного законодавства з питань нормативно-правового забезпечення формування, збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я. Перш за все, нового тлумачення зазнало саме поняття «репродуктивне здоров'я» з переходом від більш вузького його розуміння, як відтворення здорового потомства, до більш широкого розуміння його складових: сексуального здоров'я, планування сім'ї; безпечного батьківства і материнства; запобігання поширенню хвороб, що передаються статевим шляхом; своєчасне виявлення та лікування захворювань репродуктивної сфери; запобігання материнській смертності та смертності немовлят. Відбулася зміна сприйняття в суспільстві відповідальності за планування сім'ї, з необхідними знаннями про те, з якого віку можна народжувати дітей, скільки мати дітей, яких інтервалів дотримуватись між пологами, змінилося поняття про здорову стосовно себе та майбутнього покоління сексуальну поведінку, з'явилися знання про методи запобігання небажаній вагітності.

Широке визначення ВООЗ ролі охорони здоров'я, як галузі, що не лише забезпечує функціонування національної системи охорони здоров'я, а й займається програмами зі збереження здоров'я, популяризації здорового способу життя, сприяє усвідомленню громадянами власної відповідальності за здоров'я та формування саморуйнівних пове-

дінкових стереотипів, дозволяє зробити висновки про комплексний характер приватних і публічних правовідносин, які можуть регулюватися нормативно-правовими актами різних сфер цивільного, адміністративного, фінансового, кримінального, процесуального права. Це означає, що, зокрема в питаннях формування та збереження репродуктивного здоров'я, правові норми можуть мати різну галузеву приналежність, включаючи і конституційну, і адміністративну, і фінансову, і цивільну, і трудову, і деякі інші галузі права. Водночас соціальна значущість сфери охорони здоров'я зумовлює обачливе ставлення представників законодавчої та виконавчої влади до внесення змін у наявний порядок функціонування системи охорони здоров'я.

Національне законодавство, базуючись на міжнародних правових документах, гарантує кожному громадянину України право на охорону репродуктивного здоров'я та планування сім'ї. Конституція України проголошує рівні права чоловіків і жінок, гарантує право на вільне формування сім'ї, свободу репродуктивної поведінки жінок та чоловіків, зі створенням умов для поєднання праці з материнством, надання моральної та матеріальної допомоги сім'ї, материнству, дитинству з одночасною заборонаю використання праці жінок на небезпечних для їхнього здоров'я виробництвах.

В національному Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (2019) є цілий ряд положень, які визначають норми та права, спрямовані на регулювання суспільних відносин у сфері охорони репродуктивного здоров'я, захисту материнства, дитинства, планування сім'ї. В документі унормовано організаційне забезпечення надання медичної допомоги жінкам в період вагітності, пологів та у післяпологовий період, а також реалізацію права кожного громадянина і подружніх пар на планування сім'ї, регулювання репродуктивних функцій, порядок застосування при необхідності допоміжних репродуктивних технологій, сучасних та безпечних методів планування сім'ї, а також порядок відшкодування моральних втрат у випадку позбавлення жінки можливості народити дитину у зв'язку з виконанням нею конституційних, службових, трудових обов'язків або в результаті протиправної поведінки, скоєної проти неї. Згідно зі Ст. 50 «Основ законодавства України про охорону здоров'я» штучне переривання вагітності може здійснюватися лише за бажанням жінки у термін вагітності до 12 тижнів (після 12 тижнів лише в окремих випадках, визначених постановами Кабінету Міністрів України), у акредитованих закладах охорони здоров'я. Основами законодавства України про охорону здоров'я гарантовано право жінки на материнство, застосування різних методів контрацепції, стерилізації, умови проведення останньої деталізовано в наказі МОЗ України від 06.07.1994 р. № 121 «Про застосування методів стерилізації громадян».

Керівними документами України щодо збереження та зміцнення стану репродуктивного здоров'я населення в різних його аспектах залишаються: Кодекс законів про працю України, (Закон України № 322-VIII від 10 грудня 1971 року, редакція від 03.12.2020 року), «Сімейний кодекс України» (Закон України № 2947-III від 10 січня 2002 року, редакція від 02.12.2020 року), «Кримінальний

Кодекс України» (Закон України № 2341-III від 5 квітня 2001 року, редакція від 03.09.2020 року), «Цивільний Кодекс України» (Закон України № 435-IV від 16 січня 2003 року, редакція від 29.04.2021 року), Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (№ 1268-XII від 26 червня 1991 року, редакція від 13.04.2020 року), Закон України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ» (№ 1972-XII, поточна редакція від 05.12.2012 року), Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» (№ 4004-XII, поточна редакція від 14.01.2021 року), Закон України «Про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014–2018 роки» (№ 1708-VII, від 20.10.2014 року), Закон України «Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року» (№ 1065-VI, від 05.03.2009 року), Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» (№ 1645-III, поточна редакція від 16.06.2021 року), Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (№ 2229-VIII, поточна редакція від 01.01.2020 року), Закон України «Про загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року» (№ 1065-VI, від 05.03.2009 року), Указ Президента «Про заходи щодо забезпечення захисту прав і законних інтересів дітей» (№ 411/2008, поточна редакція від 11.06.2014 року), Указ Президента «Про додаткові невідкладні заходи щодо протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу в Україні» (№ 1208/2007, поточна редакція від 09.04.2010 року).

Наведені документи містять законодавчі норми різних аспектів формування репродуктивного здоров'я, забезпечення безпечного материнства та дитинства, планування сім'ї. Так, в законодавстві про працю та зайнятість виписані гарантії забезпечення виконання жінками репродуктивних функцій, перелік робіт, на яких заборонена чи обмежена праця жінки, особливо вагітних жінок і матерів, які мають дітей грудного віку. Заборонено залучення вагітних і матерів, які мають дітей до 3 років, до нічних та надурочних робіт, робіт у вихідні дні та відрядження. Заборонено відмовляти вагітним у прийнятті на роботу, звільняти їх з роботи за ініціативою власника, а навпаки рекомендовано переведення їх на легшу роботу зі збереженням середнього заробітку на попередній роботі. Заборонено застосування праці жінок на роботах зі шкідливими та небезпечними умовами праці, на роботах, пов'язаних із переміщенням речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми. Реалізація права на вільний репродуктивний вибір, регулювання забезпечення права на охорону репродуктивного здоров'я та планування сім'ї забезпечується й у вітчизняному законодавстві про попередження насильства та в кримінальному законодавстві.

Держава забезпечує захист жінок від сексуального насильства шляхом передбачення в Кримінальному Кодексі низки статей про покарання за злочини проти статевої свободи і недоторканості особи, особливо неповнолітньої, суворим передбачено покарання за торгівлю людьми чи інші незаконні угоди щодо передачі людини (з метою

сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі тощо). Законодавством України передбачено кримінальну, адміністративну та цивільно-правову відповідальність за навмисні насильницькі дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування по відношенню до членів родини, іншого члена сім'ї чи громадянина. Згідно із Законом України «Про захист населення від інфекційних хвороб» задля запобігання поширенню інфекцій, що передаються статевим шляхом, ВІЛ/СНІДу, законодавством передбачено забезпечення доступу населення до якісних, ефективних медичних оглядів, при цьому особи з виявленими хворобами, що передаються статевим шляхом, підлягають обов'язковому лікуванню (за бажанням анонімно) в державних і казенних (комунальних) закладах охорони здоров'я.

Міжнародні ініціативи з питань збереження репродуктивного здоров'я були розглянуті Україною на предмет можливості імплементації світового досвіду нормативно-правового забезпечення з урахуванням національних особливостей. Так, досягнення прийнятих на Саміті ООН Цілей Розвитку Тисячоліття (2000 р.) в Україні розпочалося з підписання Президентом України Декларації Тисячоліття ООН із зобов'язаннями впровадження в Україні системи досягнення зазначених індикаторів Цілей Розвитку Тисячоліття (ЦРТ), адаптованих до національних умов і особливостей розвитку, зокрема охорони здоров'я, в Україні. Не дивлячись на те, що програма ООН для досягнення Цілей Розвитку Тисячоліття передбачала моніторинг її виконання за 40 індикаторами для її країн-членів, в Україні реалізація Декларації Тисячоліття ООН складалася із 7 цілей, 17 завдань та 41 індикатора (для реалізації передбаченого щорічного моніторингу).

З урахуванням несприятливої демографічної ситуації в умовах політичних і соціально-економічних перетворень в Україні, було прийнято більше 100 Указів Президента та постанов Кабінету Міністрів України, які стосувалися реформування медичної галузі, поліпшення надання медичної допомоги населенню з метою подолання несприятливих медико-демографічних тенденцій з пріоритетністю охорони здоров'я дітей та жінок. З метою підтримки народжуваності в Україні у 2002 році було прийнято Указ Президента України «Про заходи щодо заохочення народжуваності в Україні» (від 03.01.2002 р. № 5/2002), на виконання якого спрямоване розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження комплексних заходів щодо заохочування народжуваності на 2002–2007 роки» (від 01.07.2002 р. № 355-р). У 2001–2005 роках діяла Національна програма «Репродуктивне здоров'я 2001–2005» (затверджена Указом Президента України від 26.03.2001 р. № 203/2001).

Окремий підрозділ був присвячений проблемі збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я в Міжгалузевій комплексній програмі «Здоров'я нації на 2002–2011 рр.» (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 10.01.2002 р. № 14). Основними заходами цих програм було забезпечення надання медичної, правової, соціальної допомоги, підготовка кадрів, інформаційно-просвітницька діяльність, проведення наукових досліджень і міжнародного співробітництва з питань охорони здоров'я, зокрема репродуктивного здоров'я. До реалізації намічених в Програмі за-

вдань було залучено 18 міністерств та Комітетів Верховної Ради України, НАН та НАМН України.

Згодом, на виконання Європейської регіональної стратегії ВООЗ з сексуального та репродуктивного здоров'я, Постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2006 р. № 1849 була затверджена Державна програма «Репродуктивне здоров'я нації на період до 2015 року». Її заходи були направлені на: удосконалення нормативно-правової бази з питань охорони репродуктивного здоров'я сім'ї; створення організованої системи надання спеціалізованої допомоги при порушеннях репродуктивного здоров'я, реалізацію міжгалузевих стратегій, спрямованих на інформування населення з питань відповідального ставлення до охорони особистого здоров'я, заохочення до формування здорового способу життя; формування відповідального батьківства та безпечного материнства; забезпечення посилення профілактичної спрямованості медичних послуг щодо збереження репродуктивного здоров'я для кожної цільової групи, особливо підлітків і мешканців сільської місцевості; охорону материнства; профілактику онкологічних захворювань; забезпечення надання високоякісної медичної допомоги, впровадження новітніх технологій у сфері репродуктивного здоров'я та планування сім'ї відповідно до протоколів її надання. Варто зазначити, що попри значні сподівання на результати задекларованих в документах заходів і завдань, свого часу не були сформульовані достатньо чіткі критерії, показники, характеристики, за якими можна оцінити ступінь досягнення поставлених завдань у цій сфері. Тому описання досягнутих Програмою цілей виявилось надто загальним, що не давало можливості стверджувати про їхню результативність.

Функціонування системи планування сім'ї та охорони репродуктивного здоров'я в Україні постійно удосконалювалося. За наказом МОЗ України від 29.11.2013 р. № 1030/102 «Про удосконалення системи планування сім'ї та охорони репродуктивного здоров'я в Україні» створено мережу закладів охорони здоров'я з означеної проблеми, а саме: Державного центру планування сім'ї та репродуктивного здоров'я; центрів планування сім'ї та репродукції людини; кабінетів планування сім'ї.

Цим же наказом затверджено Методику організації діяльності системи планування сім'ї та охорони репродуктивного здоров'я в Україні та доручено керівникам структурних підрозділів з питань охорони здоров'я обласних, міських державних адміністрацій організувати і забезпечити її діяльність, затвердити на місцевому рівні відповідні положення та посадові інструкції, здійснити її кадрове та матеріально-технічне забезпечення, налагодити надання доступної консультативної й лікувально-діагностичної допомоги з питань планування сім'ї та охорони репродуктивного здоров'я населення. У 7-му пункті цього ж наказу, з метою підвищення інформованості населення з питань планування сім'ї та пропаганди здорового способу життя для збереження репродуктивного здоров'я запроваджено проведення травневих заходів у рамках Всеукраїнського тижня планування сім'ї та збереження репродуктивного здоров'я. Дотепер щорічно з 10 по 17 травня в Україні проходить Всеукраїнський тиждень планування сім'ї та збереження репродуктивного здоров'я, під час якого проводиться низка інформаційно-просвітницьких заходів задля збереження репродуктивного

здоров'я, з питань планування сім'ї, виховних заходів для підлітків та молоді з питань формування здорового способу життя для того, щоб рішення, які прийматимуться ними у майбутньому щодо власного здоров'я і, зокрема, репродуктивного здоров'я, були виваженими та спиралися на сучасні знання й можливості охорони здоров'я.

До останніх чи не найбільш комплексних законодавчих змін у сфері охорони здоров'я можна віднести закони України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я» № 2002 від 6 квітня 2017 р., «Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів» № 2168–VIII від 19 жовтня 2017 р., «Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості» № 2206–VIII від 14 листопада 2017 р. Залишаються не-врегульованими деякі відносини у сфері охорони здоров'я, наприклад, такі питання, як медичний туризм, окремі аспекти репродуктивних технологій тощо. Проблемними питаннями для України у сфері репродуктивного здоров'я залишаються: порівняно висока материнська смертність та смертність немовлят; високий рівень показників невиношування вагітності та ускладнень вагітності, пологів; високий рівень абортів; зростання поширеності безпліддя; зростання поширеності інфекцій, що передаються статевим шляхом; зростання захворюваності на онкологічну патологію репродуктивної сфери чоловіків та жінок. Наведене актуалізує необхідність прийняття єдиного нормативного акту або державної програми, який був би спроможний врегулювати необхідні регіональні та національні заходи з охорони репродуктивного здоров'я в Україні, розкрити і закріпити гарантії реалізації репродуктивних прав і свобод, гендерної рівності в питаннях репродуктивного здоров'я.

За результатами огляду законодавчо-нормативної бази з питань збереження репродуктивного здоров'я в Україні виявлено напрацювання достатньої кількості законодавчих документів з охопленням широкого кола проблем із забезпечення соціального захисту сім'ї, як осередку реалізації репродуктивного права в Україні, законодавчого забезпечення репродуктивних прав чоловіків та жінок, забезпечення умов збереження репродуктивного здоров'я та нормативно-правового регулювання планування сім'ї, охорони материнства та дитинства. Їх повноцінна реалізація з дотриманням вимог прийнятих нормативних документів здатна забезпечити функціонування реорганізованих служб репродуктивного здоров'я в системі охорони здоров'я населення України.

ВИСНОВКИ

Вивчення рекомендаційних міжнародних актів дає підстави стверджувати, що в них найбільш повно сформульована сучасна світова концепція яка ґрунтується на універсальних міжнародно-правових нормах з питань збереження репродуктивного здоров'я. Сформоване на сьогодні в Україні національне законодавство загалом відповідає положенням міжнародних правових актів універсального характеру, законодавче і нормативно-правове поле в сфері збереження репродуктивного здоров'я відповідає означеним основам державної політики та ратифікованим Україною європейським законодавчим ініціативам.

Державна політика в сфері планування сім'ї, розв'язання проблем репродуктивного здоров'я є сприятливою, проте недостатнє і нестабільне фінансування запланованих заходів впливає на їх результативність, малооефективним є контроль з боку держави за виконанням законодавства у цій сфері.

Не дивлячись на певні позитивні зрушення, продовжують викликати занепокоєння динаміка рівнів материнської та дитячої смертності, кількості абортів, ускладнень вагітності та пологів. Значною залишається поширеність чоловічого та жіночого безпліддя, інфекцій, що передаються статевим шляхом. Високими визнані темпи поширення ВІЛ/СНІДу та онкології жіночої і чоловічої статевих сфер. Зростає кількість осіб продуктивного віку, які знаходяться на обліку в медичних закладах з розладами психіки та поведінки внаслідок прогресування різних залежностей, таких як вживання токсичних речовин, алкоголізму, наркоманії.

Означені проблеми перебувають на стику медичної і соціальних сфер нашого суспільства. Діючий в державі мораторій на планування і затвердження національних програм ускладнює реалізацію запланованих раніше заходів. Низьким залишається рівень поінформованості населення про причини виникнення проблем репродуктивної сфери, законодавчі репродуктивні права та способи запобігання виникненню хвороб. Правовий нігілізм в поєднанні з поширенням у суспільстві руйнівних поведінкових стереотипів сприяють погіршенню стану репродуктивного здоров'я і стану здоров'я населення в цілому.

Виконане нами дослідження підтверджує доцільність подальшого вивчення нормативно-правової бази основних складових законодавства України, що забезпечують реалізацію політики сприяння збереженню репродуктивного здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. O. M. Marzieiev Institute for Public Health National Academy of Medical Sciences of Ukraine; Serdyuk AM, editor. [Current issues of environmental protection and health of the population of Ukraine]: a collection. Kyiv; 2017. 315 p. Ukrainian.

2. O. M. Marzieiev Institute for Public Health National Academy of Medical Sciences of Ukraine; Serdyuk AM, editor. [Current issues of environmental protection and health of the population of Ukraine]: a collection. Kyiv; 2019. 211 p. Ukrainian.

3. [National strategy for reforming the health care system in Ukraine for the period 2015–2020]. URL: <https://moz.gov.ua/uploads/0/691-strategiya.pdf> (access date: 28.10.2019). Ukrainian.

4. The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank. [Challenges of the younger generation in the context of development: a review: World Development Report]. Washington: World Bank; 2007. 26 p. Russian.

5. Nagornaya AM, Basanets AV, Kononova IG, Medvedovskaya NV, Gvozdetsky VA. [The state of health of the working age population and the effectiveness of the health care system of Ukraine]. In: Ukraine. The health of the nation. 2021;1(63):5–22. Ukrainian.

6. Shekera OG, Medvedovskaya NV, Melnik DV. [Healthcare is the most important component of Ukraine's state policy]. Family medicine. 2014;2(52):10–14. Ukrainian.

7. Trends in maternal mortality: 1990 to 2015. WHO, UNICEF, UNFPA, World Bank Group, United Nations Population Division; 2016. <http://www.who.int/reproductivehealth/publications/monitoring/maternal-mortality-2015/en/> (access date: 08.11.2019).

8. Voronenko YuV, Shekera OG, Medvedovska NV. Problematic issues of system of training for primary link of health care and a way of their decision. Health of Society. 2016;3:4-78-80.

9. World health statistics 2017: monitoring health for the SDGs, Sustain Dev goals. World Health Organization; 2017. http://www.who.int/gho/publications/world_health_statistics/2017/en/ (access date: 28.12.2020).

РЕЗЮМЕ

Анализ инициатив нормативно-правового обеспечения формирования, сохранения и укрепления репродуктивного здоровья

А. М. Сердюк¹, Н. С. Полька¹,
Н. В. Медведовская², И. В. Стовбан³, М. Д. Квач⁴

¹ГУ «Институт общественного здоровья им. О. М. Марзеева НАМН Украины», ул. Попудренка, 50, Киев 02094, Украина

²Национальная академия медицинских наук Украины, ул. Герцена, 12, Киев 04050, Украина

³Ивано-Франковский Национальный медицинский университет, ул. Галицкая, 2, Ивано-Франковск 76018, Украина

⁴Клиника «Гармония здоровья», ул. Вячеслава Черновола, 12, Киев 02000, Украина

В работе приведены результаты изучения нормативно-правового регулирования охраны права на репродуктивное здоровье в Украине. Вопрос приобретает актуальность вследствие роста негативных медико-демографических тенденций негативного естественного прироста, старение населения, распространение разрушительных поведенческих стереотипов и бедности населения Украины, в сочетании с ухудшением экологии и недостаточной физической, территориальной и экономической доступностью качественных медицинских услуг. При таких обстоятельствах, возрастает приоритетность поиска путей преодоления выявленных тенденций, активизации процессов воспроизводства населения, укрепления его репродуктивного и трудового потенциала.

Целью исследования стал ретроспективный анализ законодательного обеспечения охраны репродуктивного здоровья, репродуктивных прав и планирования семьи, защиты материнства как основ формирования репродуктивного здоровья в Украине.

Материалами для проведения исследования служила отечественная и зарубежная нормативно-правовая база законодательных и директивных документов ООН, ВОЗ, Всемирной Медицинской Ассамблеи и Всемирного банка по проблеме. **Методами** исследования были: системный анализ, библиосемантический, контент-анализ.

Результаты. Проанализированы действующие нормы международного права в сфере охраны репродуктивного здоровья, начиная с «Хартии прав человека» («Всеобщая декларация прав человека», 1948 г.; «Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах», 1966 г.; «Международный пакт о гражданских и политических правах», 1966 г.; «Конвенция о правах ребенка», 1989 г.), ряда договоров и протоколов («Международная конвенция о ликвидации всех форм расовой дискриминации», 1961 с новой редакцией в 1994 г., «Конвенция о статусе беженцев», 1951 г. с новой редакцией в 2002 г.), многочисленных документов (декларации, пакты, соглашения), имеющих отношение к формированию репродуктивного здоровья, определяющих права каждого человека и ребенка на жизнь, свободу, безопасность, наивысший достижимый

уровень физического и психического здоровья, доступное медицинское обеспечение, гендерное равенство. Также изучены, разработанные и утвержденные Всемирной Медицинской Ассамблеей (ВМА) резолюции, положения и декларации, большинство из которых ратифицированы Украиной и адаптированы к реалиям отечественной законодательной базы в действующем постсоветском нормативно-правовом поле.

За годы независимости в Украине происходило усовершенствование законодательного регулирования охраны права на репродуктивное здоровье относительно современных международных стандартов и концепций, большая часть инициатив развития этого нормотворческого направления в Украине имела международные истоки, особенно касательно нормативно-правового обеспечения права каждого гражданина на сексуальную жизнь, планирование семьи, возможность равного доступа к медицинским услугам при нарушении репродуктивных функций, в том числе при потребности в применении вспомогательных репродуктивных технологий. Отдельно рассматривались вопросы законодательного обеспечения организации охраны здоровья женщин до, во время и после родов, предупреждения распространения инфекций, передающихся половым путем, уменьшения числа аборт в комплексе с программой действий с закреплением права мужчин и женщин на информирование о спектре современных и безопасных средств контрацепции, предупреждения бесплодия, возможностях применения современных вспомогательных репродуктивных технологий планирования семьи.

Выводы. Проведенное исследование позволяет сделать выводы, что отечественное национальное законодательство в целом соответствует положениям международных правовых актов универсального характера, законодательное и нормативно-правовое поле в сфере сохранения репродуктивного здоровья соответствует указанным основам государственной политики и ратифицированным Украиной европейским законодательным инициативам. Нестабильное финансирование запланированных мероприятий влияет на их результативность, малоэффективным оказался контроль со стороны государства за соблюдением законодательства в этой сфере.

Действующий в государстве мораторий на планирование и утверждение национальных программ затрудняет реализацию запланированных ранее мероприятий. Низким остается уровень осведомленности населения о причинах возникновения проблем репродуктивной сферы, о законодательных репродуктивных правах и способах предупреждения возникновения болезней. Правовой нигилизм в сочетании с распространением в обществе разрушительных поведенческих стереотипов, способствуют ухудшению состояния репродуктивного здоровья и состояния здоровья населения Украины в целом.

Ключевые слова: сохранение и укрепление репродуктивного здоровья, планирование семьи, нормативно-правовое обеспечение.

Для цитирования: Сердюк АМ, Полька НС, Медведовская НВ, Стовбан ИВ, Квач МД. Анализ инициатив нормативно-правового обеспечения формирования, сохранения и укрепления репродуктивного здоровья. Журнал Национальной академии медицинских наук Украины. 2021;27(3):209–217. DOI: 10.37621/JNAMSU-2021-3-7.

Статья поступила в редакцию 26.08.2021 | Направлена на рецензирование 08.09.2021 | Принята в печать 20.09.2021